ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)

της 27ης Ιουνίου 2002 *

Στην υπόθεση C-258/00,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον M. Nolin, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους J.-F. Dobelle και D. Colas, και στη συνέχεια από τους G. de Bergues και D. Colas, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

υποστηριζόμενη από το

Βασίλειο της Ισπανίας, εκπροσωπούμενο από τον S. Ortiz Vaamonde, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνον,

που έχει ως αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να προβεί προσηκόντως στον προσδιορισμό των υδάτων που έχουν μολυνθεί και, ως εκ τούτου, στον χαρακτηρισμό των συναφών ζωνών ως ευπρόσβλητων, σύμφωνα με το άρθρο 3 και το παράρτημα Ι της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375, σ. 1), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω οδηγία,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους F. Macken (εισηγήτρια), πρόεδρο τμήματος, N. Colneric, C. Gulmann, R. Schintgen και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις αγορεύσεις των διαδίκων κατά τη συνεδρίαση της 4ης Οκτωβρίου 2001, της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον M. Nolin και της Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τους D. Colas και C. Chevalier,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Ιουνίου 2000, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άσκησε, δυνάμει του άρθρου 226 ΕΚ, προσφυγή με αντικείμενο να διαπιστωθεί ότι η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να προβεί προσηκόντως στον προσδιορισμό των υδάτων που έχουν μολυνθεί και, ως εκ τούτου, στον χαρακτηρισμό των συναφών ζωνών ως ευπρόσβλητων, σύμφωνα με το άρθρο 3 καθώς και το παράρτημα Ι της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης (ΕΕ L 375, σ. 1, στο εξής: οδηγία), παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω οδηγία.

2 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Νοεμβρίου 2000, επετράπη στο Βασίλειο της Ισπανίας να παρέμβει προς στήριξη των αιτημάτων της Γαλλικής Δημοκρατίας.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Σκοπός της οδηγίας είναι σύμφωνα με το άρθρο 1 η μείωση της ρυπάνσεως των υδάτων που προκαλείται άμεσα ή έμμεσα από νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως και η πρόληψη της περαιτέρω ρυπάνσεως αυτού του είδους.

4 Κατά το άρθρο 2, στοιχείο θ', της οδηγίας, νοείται ως «ευτροφισμός», «ο εμπλουτισμός του νερού με αζωτούχες ενώσεις, με αποτέλεσμα την επιτάχυνση της ανάπτυξης των φυκών και των ανώτερων μορφών φυτικής ζωής, με συνακόλουθη ανεπιθύμητη διαταραχή της ισορροπίας των οργανισμών που ζουν στο νερό και της ποιότητας των συγκεκριμένων υδάτων.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας προβλέπει:

«1. Σύμφωνα με τα κριτήρια του παραρτήματος Ι, τα κράτη μέλη προσδιορίζουν τα ύδατα που υφίστανται ρύπανση και τα ύδατα που ενδέχεται να την υποστούν εάν δεν αναληφθεί δράση σύμφωνα με το άρθρο 5.

2. Εντός δύο ετών από την κοινοποίηση της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη χαρακτηρίζουν ευπρόσβλητες ζώνες όλες τις γνωστές περιοχές ξηράς που βρίσκονται στο έδαφός τους, των οποίων τα ύδατα απορρέουν στα ύδατα [τα οποία] έχουν προσδιοριστεί σύμφωνα με την παράγραφο 1 και οι οποίες συμβάλλουν στη ρύπανση. Κοινοποιούν στην Επιτροπή αυτό τον αρχικό χαρακτηρισμό εντός έξι μηνών.»

6 Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας, «[ε]ντός διετίας μετά τον προβλεπόμενο στο άρθρο 3, παράγραφος 2, αρχικό χαρακτηρισμό, ή εντός ενός έτους μετά από κάθε χαρακτηρισμό προβλεπόμενο στο άρθρο 3, παράγραφος 4, τα κράτη μέλη εκπονούν προγράμματα δράσης όσον αφορά τις χαρακτηρισμένες ευπρόσβλητες περιοχές για να επιτύχουν τους στόχους του άρθρου 1».

7 Το παράρτημα Ι της οδηγίας, το οποίο αφορά τα κριτήρια χαρακτηρισμού των υδάτων που μνημονεύονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, προβλέπει στο υπό Α χωρίο του:

«Για τον προσδιορισμό των υδάτων που αναφέρονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, χρησιμοποιούνται, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα κριτήρια:

1) κατά πόσον η περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα των γλυκών επιφανειακών υδάτων, ιδιαίτερα δε εκείνων που χρησιμοποιούνται ή προορίζονται για τη λήψη πόσιμου ύδατος, υπερβαίνει ή θα μπορούσε να υπερβαίνει, εάν δεν ληφθούν μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 5, την περιεκτικότητα που καθορίζεται στην οδηγία 75/440/ΕΟΚ·

2) κατά πόσον τα υπόγεια ύδατα περιέχουν ή θα μπορούσαν να περιέχουν περισσότερο από 50 mg/l νιτρικών ιόντων εάν δεν ληφθούν μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 5·

3) κατά πόσον φυσικές λίμνες γλυκού νερού, άλλοι χώροι γλυκού νερού, εκβολές ποταμών, παράκτια και θαλάσσια ύδατα διαπιστώνεται ότι είναι ή ότι μπορεί να γίνουν ευτροφικά στο προσεχές μέλλον εάν δεν ληφθούν μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 5.»

Η εθνική ρύθμιση

8 Η εγκύκλιος του γαλλικού Υπουργείου Περιβάλλοντος της 5ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με την οδηγία και έναν πρώτο χαρακτηρισμό ζωνών ως ευπρόσβλητων (στο εξής: εγκύκλιος της 5ης Νοεμβρίου 1992) περιλαμβάνει τα παραρτήματα 3 και 4 που επιγράφονται, αντιστοίχως, «Μέθοδος εργασίας» και «Τρέχουσες γνώσεις σχετικά με τον ευτροφισμό και χαρακτηρισμός ζωνών ως ευπρόσβλητων».

9 Το παράρτημα 3 της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 τονίζει ότι «η εκμετάλλευση των δεδομένων σχετικά με τον ευτροφισμό των παράκτιων υδάτων και των υφάλμυρων αβαθών λιμνοθαλασσών θα πρέπει να παράσχει τη δυνατότητα ολοκληρώσεως αυτής της πρώτης ταξινομήσεως κατά ζώνες».

10 Το παράρτημα 4 της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 περιέχει αναλύσεις σχετικά με τις δύο έννοιες κλειδιά για την καταπολέμηση του ευτροφισμού οι οποίες είναι ο «περιοριστικός παράγων» και ο «παράγων ελέγχου»:

«Ο έλεγχος του φαινομένου [του ευτροφισμού] είναι ένα περίπλοκο και δυσχερές έργο. Κατ' αρχάς, πρέπει να σημειωθεί ότι οποιοσδήποτε από τους ανωτέρω απαριθμούμενους αιτιακούς παράγοντες, χημικούς ή φυσικούς, μπορεί να αποτελέσει ενδεχομένως αντικείμενο ενός αποτελεσματικού προγράμματος δράσεως. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί ότι στις περισσότερες περιπτώσεις είναι καλύτερο να επικεντρώνεται η προσπάθεια καταπολεμήσεως του ευτροφισμού στα θρεπτικά στοιχεία και όλως ιδιαιτέρως στο άζωτο [(N)] και τον φώσφορο [(P)].

[...]

Όλα τα θρεπτικά στοιχεία αποτελούν αιτιακούς παράγοντες του φαινομένου. Αν ληφθεί υπόψη η σχετική αφθονία τους στο περιβάλλον, είναι δυνατόν ορισμένα να απαντούν σε μεγάλες ποσότητες, άλλα δε να εκλείπουν θάττον ή βράδιον [...]. Υπό το πρίσμα αυτό, ορίζεται ως *περιοριστικός παράγων* το στοιχείο το οποίο εκλείπει πρώτο, το οποίο εξαφανίζεται πρώτο από το περιβάλλον λόγω της αφομοιώσεώς του από τα φυτά.

[...]

Για κάθε εξεταζόμενο είδος, η σύγκριση της δικής του σχέσεως N/P και της σχέσεως N/P του περιβάλλοντος θα έπρεπε να παράσχει τη δυνατότητα να εκτιμηθούν οι δυνατότητες του περιβάλλοντος να του παράσχει την τροφή του και αναδεικνύει

εκείνο από τα δύο στοιχεία το οποίο θα είναι ο περιοριστικός παράγων. Αν η σχέση N/P του περιβάλλοντος υπερβαίνει τη σχέση που επιδέχονται οι ιστοί του είδους αυτού, τούτο σημαίνει ότι το άζωτο υπερπλεονάζει και ότι κατά συνέπεια πρώτη θα φανεί η έλλειψη σε φώσφορο. Στην περίπτωση αυτή, ο φώσφορος είναι περιοριστικός. Εάν η σχέση N/P του περιβάλλοντος είναι κατώτερη της σχέσεως των ιστών, θα είναι αντιθέτως το άζωτο το οποίο θα αποτελέσει τον περιοριστικό παράγοντα της αναπτύξεως του είδους.

[...]

Ο *παράγων ελέγχου* θα είναι βεβαίως περιοριστικός παράγων, αλλά στην έννοια αυτή υπάρχει και μια λειτουργική διάσταση. Λαμβανομένων υπόψη των δυνατοτήτων για τον έλεγχο του εμπλουτισμού του περιβάλλοντος στο τάδε ή το δείνα θρεπτικό στοιχείο, ο παράγων ελέγχου θα είναι εκείνος τον οποίο θα έχουμε τη δυνατότητα να καταστήσουμε περιοριστικό.»

11 Το παράρτημα 4 της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 συνεχίζει τονίζοντας ότι ένα θρεπτικό στοιχείο δεν συνιστά ελεγχόμενο παράγοντα παρά μόνον αν η ανθρώπινη παρέμβαση μπορεί να καταστήσει το θρεπτικό αυτό στοιχείο περιοριστικό. Η εγκύκλιος χρησιμοποιεί το παράδειγμα ορισμένων κυανοφυκών για τα οποία το περιοριστικό θρεπτικό στοιχείο είναι το άζωτο, αλλά των οποίων η αύξηση δεν είναι δυνατόν να ελεγχεί λυσιτελώς με τη μείωση των αζωτούχων ρίψεων που οφείλονται στον ανθρώπινο παράγοντα, δεδομένου ότι τα φύκια αυτά έχουν την ιδιότητα, αναδυόμενα στην επιφάνεια των υδάτων, να αφομοιώνουν άζωτο από την ατμόσφαιρα.

12 Το παράρτημα 4 της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 καταλήγει ως εξής:

«Από τις επί του παρόντος εισέτι συγκεχυμένες και ελλιπείς γνώσεις που διαθέτουμε, ιδίως λόγω της περιπλοκότητας των εν λόγω παραγόντων και φαινομένων, προκύ-

πτει ότι είναι πολύ πιθανόν να είναι το άζωτο ο παράγων ελέγχου του ευτροφισμού στην περίπτωση των *αλμυρών* (παράκτιων) *υδάτων* και των αβαθών *στάσιμων υφάλμυρων υδάτων* (λιμνοθαλασσών). Έχει διαπιστωθεί ότι το άζωτο δεν είναι ο παράγων ελέγχου στην περίπτωση των ρεόντων υφάλμυρων υδάτων (εκβολών ποταμών) ή των ασβεστούχων γλυκών υδάτων, τόσο στάσιμων όσο και ρεόντων, στα οποία αντιθέτως ο φώσφορος είναι ο παράγων ελέγχου. Τέλος, στην περίπτωση των όξινων γλυκών υδάτων, κυρίως των στάσιμων (των ταμιευτήρων), και των βαθέων υφάλμυρων υδάτων, απαιτούνται μελέτες προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα.

Δεδομένου ότι οι παρατηρήσεις και οι πραγματοποιηθείσες μελέτες [...] κατέστησαν δυνατή την εξακρίβωση της καταστάσεως του ευτροφισμού των υδάτων, η ομάδα εργασίας θα πρέπει, βάσει των σκέψεων που αναπτύχθηκαν ανωτέρω, να εκτιμήσει σε ποιες περιπτώσεις το άζωτο αποτελεί τον παράγοντα ελέγχου του φαινομένου. Στη συνέχεια, η ομάδα εργασίας θα πρέπει να προσδιορίσει εξάλλου εάν το άζωτο αυτό είναι εξ ολοκλήρου, ή τουλάχιστον κυρίως, γεωργικής προελεύσεως. Εάν συμβαίνει αυτό, θα πρέπει ενδεχομένως να συμπληρώσει την κατά ζώνες ταξινόμηση που πραγματοποιήθηκε βάσει της περιεκτικότητας των υδάτων σε νιτρικά ιόντα. Σε αντίθετη περίπτωση, δεν θα είναι αναγκαία η οριοθέτηση μιας ιδιαίτερης ευπρόσβλητης ζώνης βάσει του κριτηρίου αυτού.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

13 Σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας, τα κράτη μέλη έπρεπε, μέχρι τις 20 Δεκεμβρίου 1993, να προβούν στον προσδιορισμό των μολυσμένων υδάτων που υπάρχουν αντιστοίχως στο έδαφός τους και στον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας.

14 Φρονώντας ότι ο χαρακτηρισμός από τη Γαλλία των ευπρόσβλητων ζωνών ήταν ελλιπής, η Επιτροπή κάλεσε με το από 25 Σεπτεμβρίου 1998 έγγραφο οχλήσεως τη Γαλλική Δημοκρατία να υποβάλει τις παρατηρήσεις της εντός δύο μηνών.

15 Η Επιτροπή προσήψε ειδικότερα στη Γαλλική Δημοκρατία εσφαλμένη εφαρμογή των άρθρων 3 και 6 καθώς και του παραρτήματος Ι της οδηγίας, όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον προσδιορισμό των μολυσμένων υδάτων, στη συνέχεια, τον χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών και, τέλος, τον έλεγχο της συγκεντρώσεως νιτρικών ιόντων στα ύδατα.

16 Δεδομένου ότι η από 26 Νοεμβρίου 1998 απάντηση των γαλλικών αρχών δεν την ικανοποίησε, η Επιτροπή απέστειλε στη Γαλλική Δημοκρατία με έγγραφο της 9ης Ιουλίου 1999 αιτιολογημένη γνώμη με την οποία την κάλεσε να λάβει τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί προς αυτήν εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της.

17 Οι γαλλικές αρχές απάντησαν στην αιτιολογημένη γνώμη με έγγραφο της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, επισυνάπτοντας σε αυτό τα οριστικά αποτελέσματα της δεύτερης εκστρατείας ελέγχου των υδάτων που είχε πραγματοποιηθεί από τον Σεπτέμβριο του 1997 έως τον Αύγουστο του 1998.

18 Με το ανωτέρω έγγραφο, οι γαλλικές αρχές υποστήριζαν μεταξύ άλλων ότι αντικείμενο του παραρτήματος 4 της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 δεν ήταν να παράσχει στους νομάρχες την ευχέρεια χαρακτηρισμού μιας ζώνης βάσει του κριτηρίου του ευτροφισμού, αλλά να τους ζητήσει ρητώς να το πράξουν εάν είχε διαπιστωθεί ότι τα νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως συνέβαλαν στην κατάσταση του ευτροφισμού και στον κίνδυνο εκδηλώσεως του φαινομένου αυτού στο εγγύς μέλλον.

19 Ωστόσο, η Επιτροπή, φρονώντας ότι η Γαλλική Δημοκρατία δεν είχε συμμορφωθεί εμπροθέσμως προς την αιτιολογημένη γνώμη, άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

Επί της προσφυγής

20 Με το δικόγραφο της προσφυγής της, η Επιτροπή προέβαλε κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας διάφορες αιτιάσεις σχετικά με τον ελλιπή προσδιορισμό των υδάτων που έχουν υποστεί ή υπάρχει κίνδυνος να υποστούν στο εγγύς μέλλον το φαινόμενο του ευτροφισμού καθώς και των επιφανειακών γλυκών υδάτων και των υπόγειων υδάτων που περιέχουν ή υπάρχει κίνδυνος να αποκτήσουν συγκέντρωση νιτρικών ιόντων άνω των 50 mg/l καθώς και αιτιάσεις που αφορούσαν, κατά συνέπεια, τον ελλιπή χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών.

21 Η Επιτροπή υποστήριξε, ειδικότερα, ότι, περιορίζοντας τον προβλεπόμενο από την οδηγία προσδιορισμό των υδάτων στα οποία απαντά το φαινόμενο του ευτροφισμού στην περίπτωση μόνον κατά την οποία το άζωτο είναι, κυρίως, γεωργικής προελεύσεως, καθώς και στην περίπτωση κατά την οποία το άζωτο αποτελεί τον παράγοντα ελέγχου του ευτροφισμού, η εγκύκλιος της 5ης Νοεμβρίου 1992 δεν αποτελεί ορθή εφαρμογή της οδηγίας, ιδίως του άρθρου 3 και του παραρτήματος Ι της οδηγίας αυτής.

22 Εξάλλου, η Επιτροπή προέβαλε ότι η Γαλλική Δημοκρατία, μη προβαίνοντας στον χαρακτηρισμό του όρμου του Σηκουάνα ως ευτροφικού και των υδάτων του διαμερίσματος του Oise, καθώς και των υδάτων που περιέχουν ή κινδυνεύουν να αποκτήσουν συγκέντρωση νιτρικών ιόντων άνω των 50 mg/l, δεν εφάρμοσε ορθώς το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το παράρτημα Ι της οδηγίας.

23 Με το υπόμνημά της αντικρούσεως, η Γαλλική Κυβέρνηση τόνισε ότι η εγκύκλιος της 5ης Νοεμβρίου 1992 τροποποιήθηκε με εγκύκλιο της 24ης Ιουλίου 2000, προκειμένου να ληφθεί υπόψη ο σημαντικός, και όχι καθοριστικός, χαρακτήρας της ρυπάνσεως από νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως. Επιπλέον, η Γαλλική Κυβέρνηση προέβαλε ότι το διαμέρισμα του Oise είχε χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητη ζώνη.

24 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή παραιτήθηκε από τις αιτιάσεις που είχε προβάλει με το δικόγραφο της προσφυγής της σχετικά με τον περιορισμό στην μόλυνση που προκαλείται κυρίως από το άζωτο γεωργικής προελεύσεως και σχετικά με τα ύδατα του διαμερίσματος του Oise.

Επί του περιορισμού του προσδιορισμού των ευτροφικών υδάτων στην περίπτωση κατά την οποία το άζωτο είναι ο παράγων ελέγχου

Επιχειρήματα των μερών

25 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η μεθοδολογία που εφάρμοσε η Γαλλική Δημοκρατία δεν είναι σύμφωνη με την οδηγία, ιδίως με το άρθρο της 3 και το παράρτημά της Ι, δεδομένου ότι περιορίζει τον περιορισμό των ευτροφικών υδάτων στις ζώνες στις οποίες το άζωτο αποτελεί τον παράγοντα ελέγχου του ευτροφισμού, ήτοι συγκεκριμένα στις παράκτιες ζώνες και στα αβαθή υφάλμυρα στάσιμα ύδατα. Ως εκ τούτου, τα ρέοντα υφάλμυρα ύδατα και τα ασβεστούχα γλυκά ύδατα, τόσο στάσιμα όσο και ρέοντα, ουδέποτε είναι δυνατόν να θεωρηθούν ευτροφικά κατά την έννοια της οδηγίας, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, σύμφωνα με την εγκύκλιο, ο φώσφορος και όχι το άζωτο είναι το στοιχείο εκείνο που αποτελεί τον παράγοντα αυτόν.

26 Ωστόσο, το άζωτο είναι, κατά την Επιτροπή, πρωταρχικός θρεπτικός παράγων για τη διατήρηση του ευτροφισμού, ο προληπτικός έλεγχος του οποίου είναι αναγκαίος, μολονότι η παρουσία και του φωσφόρου έχει ως αποτέλεσμα την εκδήλωση του

φαινομένου και καθορίζει την έκτασή του. Κατά την Επιτροπή, για την καταπολέμηση του ευτροφισμού είναι σημαντικό τα ύδατα να προσδιορίζονται δεόντως βάσει του άρθρου 3 και του παραρτήματος Ι της οδηγίας και να λαμβάνονται μέτρα για την καταπολέμηση της νιτρορρυπάνσεως.

27 Η Επιτροπή καταλήγει ότι οι γαλλικές αρχές προσδιόρισαν εσφαλμένως και ελλιπώς τα μολυσμένα ύδατα και, ως εκ τούτου, προέβησαν σε ελλιπή χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών.

28 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι οδηγίες της εγκυκλίου της 5ης Νοεμβρίου 1992 σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το κριτήριο του ευτροφισμού συνάδουν προς την οδηγία.

29 Η ανωτέρω κυβέρνηση ορίζει τον παράγοντα ελέγχου ως τον παράγοντα που μπορεί να ελεγχθεί, ενώ περιοριστικός είναι ο παράγων ο οποίος, όταν εκλείπει, προκαλεί την παύση της παραγωγής φυκών ή ανώτερων μορφών φυτικής ζωής.

30 Η Γαλλική Κυβέρνηση αμφισβητεί, πρώτον, την ορθότητα του ισχυρισμού της Επιτροπής ότι το άζωτο αποτελεί πάντοτε έναν παράγοντα που πρέπει να τίθεται υπό έλεγχο, έστω και στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ευτροφισμός προκαλείται από κάποιον άλλον παράγοντα. Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, ένας παράγων, όπως είναι το άζωτο, είναι δυνατό να είναι περιοριστικός χωρίς να είναι ελέγξιμος. Στην περίπτωση αυτή, η οδηγία δεν υποχρεώνει να χαρακτηριστούν ευτροφικά τα συγκεκριμένα ύδατα.

31 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, όταν οι γαλλικές αρχές, βασιζόμενες στις τρέχουσες επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις, βεβαιώνουν ότι το άζωτο δεν αποτελεί πάντοτε παράγοντα ελέγχου, αναφέρονται στο γεγονός ότι το άζωτο δεν είναι

κατ' ανάγκη ένας παράγων επί του οποίου είναι δυνατό και αποτελεσματικό να δράσουν τροποποιώντας τις γεωργικές πρακτικές. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το άζωτο ενδέχεται να προέρχεται από τη λεκάνη απορροής, από ιζήματα του πυθμένα ή της ατμόσφαιρας, οπότε στις περιπτώσεις αυτές θα ήταν αλυσιτελές να επιχειρηθεί ο έλεγχος της ποσότητας των νιτρικών ιόντων. Μια αποτελεσματική πολιτική για την καταπολέμηση του ευτροφισμού πρέπει να καταφεύγει, στις περιπτώσεις αυτές, σε άλλες μεθόδους.

32 Δεύτερον, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η μέθοδος που περιγράφεται στην εγκύκλιο της 5ης Νοεμβρίου 1992 συνάδει προς το άρθρο 2, στοιχείο θ', της οδηγίας, το οποίο προβλέπει σωρευτικά τρεις προϋποθέσεις προκειμένου να θεωρηθεί μια ζώνη ευτροφική. Κατά συνέπεια, ο απλός εμπλουτισμός των υδάτων σε νιτρικά ιόντα δεν είναι δυνατόν να οδηγεί κατά σύστημα στην εκτίμηση ότι τα ύδατα αυτά παρουσιάζουν ή είναι δυνατόν να παρουσιάσουν το φαινόμενο του ευτροφισμού.

33 Τρίτον, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η οδηγία υποχρεώνει να υπαχθούν στο καθεστώς της όχι όλα τα ύδατα που παρουσιάζουν ή υπάρχει κίνδυνος να παρουσιάσουν το φαινόμενο του ευτροφισμού, αλλά μόνον εκείνα τα οποία υφίστανται ή υπάρχει κίνδυνος να υποστούν το φαινόμενο του ευτροφισμού αν δεν ληφθούν τα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας. Κατά συνέπεια, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να επιλέγουν, μεταξύ των υδάτων που παρουσιάζουν το φαινόμενο του ευτροφισμού, εκείνους τους υδάτινους όγκους η ποιότητα των οποίων είναι δυνατό να βελτιωθεί αν περιοριστεί η μόλυνση που προκαλούν τα νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως.

34 Τέλος, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η άποψη της Επιτροπής ότι τα νιτρικά ιόντα πρέπει, σε όλες τις περιπτώσεις, να λαμβάνονται προληπτικώς υπόψη ως ένδειξη ευτροφισμού κατά την έννοια της οδηγίας στερεί πολλές διατάξεις της οδηγίας αυτής από την πρακτική αποτελεσματικότητά τους. Συγκεκριμένα, η οδηγία αυτή δεν υποχρεώνει να χαρακτηριστούν ως μολυσμένα ύδατα παρά μόνον τα

ύδατα τα οποία παρουσιάζουν το φαινόμενο του ευτροφισμού, στα οποία ο έλεγχος των νιτρικών ιόντων είναι εφικτός με μέτρα που αφορούν τη γεωργία και δεν αναγνωρίζει παρά μόνον ως ευχέρεια τον χαρακτηρισμό του συνόλου της περιοχής ως ευπρόσβλητης ζώνης. Ως εκ τούτου, μια συλλογιστική όπως αυτή της Επιτροπής θα οδηγούσε κατ' ανάγκη στο να χαρακτηρίζονται ως μολυσμένα όλα τα ύδατα που περιέχουν νιτρικά ιόντα, έστω και σε ένα εύλογο επίπεδο, ήτοι στην πράξη όλα τα ύδατα της Κοινότητας.

35 Με το υπόμνημά της παρεμβάσεως, η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ένα πρόγραμμα μειώσεως των απορρίψεων αζώτου γεωργικής προελεύσεως, όπως αυτό που επιβάλλει η οδηγία, δεν είναι δυνατόν να επηρεάσει τον ευτροφισμό των υδάτων και, ως εκ τούτου, δεν παρουσιάζει ενδιαφέρον παρά μόνον αν πληρούνται δύο προϋποθέσεις. Αφενός, η πρωτογενής παραγωγή των εν λόγω υδάτινων οικοσυστημάτων θα πρέπει να περιοριστεί βάσει των διαθέσιμων ποσοτήτων αζώτου. Αφετέρου, η περιεκτικότητα σε άζωτο θα πρέπει να είναι δυνατόν να μειωθεί με την εφαρμογή του προγράμματος αυτού.

36 Κατά συνέπεια, η Ισπανική Κυβέρνηση φρονεί ότι μόνον τα ύδατα των οποίων η παραγωγή φυτοπλαγκτού περιορίζεται από το άζωτο και των οποίων είναι δυνατό να περιοριστεί ο βαθμός του αζώτου επιδρώντας επί των γεωργικών πρακτικών πρέπει να θεωρούνται μολυσμένα ύδατα κατά την έννοια της οδηγίας.

37 Η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι έχει αποδειχθεί επιστημονικώς ότι, στην πλειονότητα των κλειστών και ημίκλειστων υδάτινων οικοσυστημάτων, η πρωτογενής παραγωγή φυτοπλαγκτού και, σε τελευταία ανάλυση, ο ευτροφισμός δεν περιορίζονται από τις διαθέσιμες ποσότητες σε άζωτο, αλλά από τις διαθέσιμες ποσότητες σε φώσφορο.

38 Η Επιτροπή προβάλλει ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν στηρίζεται σε καμία επιστημονική μελέτη. Η Επιτροπή παραθέτει τις διάφορες μελέτες που μνημόνευσε στο δικόγραφο της προσφυγής της και στο υπόμνημά της απαντήσεως, προκειμένου να αποδείξει ότι ο ευτροφισμός οφείλεται στην αθροιστική σώρευση αζώτου και φωσφόρου και ότι, ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατό να αγνοείται η συμβολή του αζώτου στο φαινόμενο του θαλάσσιου ευτροφισμού.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

39 Πρέπει κατ' αρχάς να τονιστεί ότι, όπως προκύπτει από την έκτη αιτιολογική σκέψη και το άρθρο 1 της οδηγίας, σκοπός της οδηγίας αυτής είναι να μειωθεί η ρύπανση των υδάτων που προκαλείται άμεσα ή έμμεσα από νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως και να προληφθεί η περαιτέρω ρύπανση αυτού του είδους, προκειμένου να προστατευθούν η ανθρώπινη υγεία, οι ζώντες πόροι και τα υδάτινα οικοσυστήματα καθώς και να εξασφαλιστούν οι άλλες θεμιτές χρήσεις των υδάτων.

40 Στη συνέχεια, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σύμφωνα με την ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, χρειάζονται ειδική προστασία ορισμένες ζώνες από τις οποίες απορρέουν ύδατα ευάλωτα στη ρύπανση από αζωτούχες ενώσεις.

41 Επιπλέον, από τα άρθρα 3, παράγραφοι 1 και 2, και 5 της οδηγίας, σε συνδυασμό με το παράρτημα I, A, σημεία 1 και 2, της ίδιας οδηγίας προκύπτει ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να τηρούν τις ακόλουθες υποχρεώσεις:

— να χαρακτηρίζουν ως μολυσμένα ύδατα ή ως ύδατα τα οποία ενδέχεται να μολυνθούν, αν δεν ληφθούν τα μέτρα του άρθρου 5 της οδηγίας, όχι μόνον τα ύδατα τα οποία προορίζονται για την ανθρώπινη κατανάλωση, αλλά επίσης το σύνολο:

i) των γλυκών επιφανειακών υδάτων τα οποία παρουσιάζουν ή υπάρχει κίνδυνος να παρουσιάσουν περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα ανώτερη από αυτή

που προβλέπει η οδηγία 75/440/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί της απαιτούμενης ποιότητας υδάτων επιφανείας που προορίζονται για την παραγωγή πόσιμου ύδατος στα κράτη μέλη (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 80), και

ii) των υπόγειων υδάτων τα οποία παρουσιάζουν ή υπάρχει κίνδυνος να παρουσιάσουν περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα ανώτερη των 50 mg/l,

— να χαρακτηρίσουν μέχρι τις 20 Δεκεμβρίου 1993, το αργότερο, ως ευπρόσβλητες ζώνες όλες τις γνωστές ζώνες που βρίσκονται στο έδαφός τους τα ύδατα των οποίων καταλήγουν στα ύδατα που έχουν χαρακτηριστεί ως μολυσμένα δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας και

— να καταρτίσουν, έως τις 20 Δεκεμβρίου 1995 το αργότερο, προγράμματα δράσεως για τη μείωση της ρυπάνσεως των υδάτων από τα νιτρικά ιόντα και για τη βελτίωσή τους στις ζώνες που έχουν χαρακτηριστεί ευπρόσβλητες βάσει του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας.

42 Τέλος, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα ύδατα που έχουν ρυπανθεί ή ενδέχεται να ρυπανθούν και τα οποία μνημονεύονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας καθορίζονται βάσει, μεταξύ άλλων, των κριτηρίων του παραρτήματος Ι, Α, της οδηγίας. Ένα από τα κριτήρια αυτά αφορά τον ευτροφισμό που έχει διαπιστωθεί ή υπάρχει κίνδυνος να διαπιστωθεί στο εγγύς μέλλον αν δεν ληφθούν τα μέτρα που προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας.

43 Εν προκειμένω, η Γαλλική Κυβέρνηση συνάγει από τον ορισμό του ευτροφισμού του άρθρου 2, στοιχείο θ', της οδηγίας ότι ο εμπλουτισμός των επιφανειακών υδάτων σε νιτρικά ιόντα δεν καθιστά αυτός και μόνον τα ύδατα αυτά ευτροφικά κατά την έννοια της οδηγίας.

44 Εξάλλου, η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι από την εγκύκλιο της 5ης Νοεμβρίου 1992 προκύπτει ότι, για ορισμένες κατηγορίες υδάτων, μεταξύ άλλων των ρεόντων υφάλμυρων υδάτων και των ασβεστούχων γλυκών υδάτων, τόσο των στάσιμων όσο και των ρεόντων, ουδέποτε θα είναι δυνατόν να καταπολεμηθεί ο ευτροφισμός μέσω της μειώσεως των ποσοτήτων του αζώτου, δεδομένου ότι ο φώσφορος πρέπει να θεωρηθεί ως ο παράγων ελέγχου του ευτροφισμού.

45 Χωρίς να είναι ανάγκη να ληφθούν υπόψη οι πολυάριθμες επιστημονικές εκθέσεις και μελέτες που παρατέθηκαν στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο περιορισμός του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας που θα έχει ως αποτέλεσμα να αποκλειστούν από αυτό ορισμένες κατηγορίες υδάτων λόγω της υποτιθέμενης πρωταρχικής σημασίας του φωσφόρου στη ρύπανση των εν λόγω υδάτων είναι ασυμβίβαστη τόσο με την εν γένει οικονομία όσο και με τον σκοπό της οδηγίας.

46 Κατ' αρχάς, πρέπει να τονιστεί ότι η μεθοδολογία που εφάρμοσε η Γαλλική Δημοκρατία καταλήγει στο να μην είναι ποτέ δυνατόν να χαρακτηριστούν ως ευτροφικά ορισμένα σημαντικά τμήματα των γλυκών επιφανειακών υδάτων, των εκβολών ποταμών με ρέοντα υφάλμυρα ύδατα και των παράκτιων υδάτων, έστω και αν είναι υπαρκτή η ρύπανση από το άζωτο γεωργικής προελεύσεως ή η απειλή μιας τέτοιου είδους ρυπάνσεως.

47 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εγκύκλιος της 5ης Νοεμβρίου 1992 καλεί τις αρμόδιες αρχές να λάβουν υπόψη τους «τις εκτιμήσεις που αναπτύσσονται στο παράρτημα 4» και ότι το παράρτημα αυτό αναφέρει, όπως προκύπτει από τη σκέψη

12 της παρούσας αποφάσεως, ότι το άζωτο δεν αποτελεί τον παράγοντα ελέγχου στις περιπτώσεις των ρεόντων υφάλμυρων υδάτων, ήτοι των εκβολών ποταμών και των ασβεστούχων γλυκών υδάτων, τόσο των στάσιμων όσο και των ρεόντων.

48 Το ενδεχόμενο να μη χαρακτηριστούν ποτέ ως ευτροφικές ορισμένες σημαντικές κατηγορίες υδάτων, έστω και αν η ρύπανση από το άζωτο γεωργικής προελεύσεως ή η απειλή μιας τέτοιου είδους ρυπάνσεως είναι υπαρκτή, θα ερχόταν προδήλως σε αντίθεση με την οδηγία, η οποία επιβάλλει στα κράτη μέλη να προσδιορίζουν τα ύδατα που έχουν ρυπανθεί ή που είναι δυνατό να ρυπανθούν προκειμένου να λάβουν ορισμένα μέτρα για τη μείωση της ρυπάνσεως των υδάτων που προκαλείται άμεσα ή έμμεσα από νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως και για να προληφθεί η περαιτέρω ρύπανση αυτού του είδους.

49 Βεβαίως, από την εγκύκλιο της 5ης Νοεμβρίου 1992 προκύπτει ότι η υπέρμετρη αύξηση ενός φυτικού είδους σε ένα υδάτινο περιβάλλον εξαρτάται από πολλαπλούς χημικούς, φυσικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Κατά την ανωτέρω εγκύκλιο, «στο στάδιο κατά το οποίο είναι δυνατό να γίνεται λόγος για το φαινόμενο του *ευτροφισμού* [...] αυτή η υπέρμετρη αύξηση των υδρόβιων φυτών αποτελεί κατά συνέπεια απόρροια της περίπλοκης και δυσδιάκριτης δράσεως ενός συνόλου διαφορετικών και μεταβλητών παραγόντων. Η διαπίστωση της σχέσεως αιτίου-αποτελέσματος. Όσον αφορά την εμφάνιση, τη φύση, την ένταση, τη συχνότητα του φαινομένου αυτού είναι ένα εξαιρετικά δυσχερές έργο ακριβώς λόγω αυτών των περίπλοκων και δυσδιάκριτων αλληλεπιδράσεων.»

50 Ωστόσο, λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας αυτής και του γεγονότος ότι, όπως προκύπτει από την εγκύκλιο της 5ης Νοεμβρίου 1992, οι επί του θέματος γνώσεις είναι εισέτι συγκεχυμένες και ελλιπείς, είναι ασυμβίβαστο με την όλη οικονομία και τον σκοπό της οδηγίας να αποκλειστούν εκ των προτέρων από το πεδίο εφαρμογής της σημαντικές κατηγορίες υδάτων όπως είναι αυτές που μνημονεύονται στην ανωτέρω εγκύκλιο. Πάντως, παρά τη σημασία που ενδεχομένως να έχει ο φώσφορος για το φαινόμενο του ευτροφισμού, είναι δυνατόν στα ύδατα αυτά να εμφανιστούν φυτικά είδη των οποίων η ανάπτυξη επιταχύνεται από το άζωτο, γεγονός που προκαλεί διατάραξη της ισορροπίας των διαφόρων οργανισμών που υπάρχουν σε αυτά.

51 Ακολούθως, λαμβανομένου υπόψη του ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας συνδέονται αναπόσπαστα μεταξύ τους, ο προσδιορισμός κατά τρόπο περιοριστικό των μολυσμένων υδάτων ή των υδάτων που ενδέχεται να μολυνθούν, δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, θα κατέληγε στον ελλιπή χαρακτηρισμό των ευπρόσβλητων ζωνών δυνάμει της παραγράφου 2 του ιδίου άρθρου.

52 Πράγματι, η μέθοδος που επέλεξαν οι γαλλικές αρχές για τον προσδιορισμό των υδάτων που έχουν μολυνθεί ή είναι δυνατόν να μολυνθούν παρέχει τη δυνατότητα να διαφύγουν την εφαρμογή της οδηγίας ορισμένα ύδατα με υψηλή περιεκτικότητα σε άζωτο και, ως εκ τούτου, να μη χαρακτηριστούν οι λεκάνες απορροής που τροφοδοτούν τα ύδατα αυτά ως ευπρόσβλητες ζώνες δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, της οδηγίας και να μην πρέπει, κατά συνέπεια, να ενταχθούν σε πρόγραμμα δράσεως σύμφωνα με το άρθρο 5 αυτής.

53 Τέλος, μολονότι είναι αληθές ότι τα κράτη μέλη διαθέτουν ευρεία εξουσία εκτιμήσεως για τον χαρακτηρισμό των υδάτων που μνημονεύονται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, λόγω του περίπλοκου χαρακτήρα των εκτιμήσεων στις οποίες καλούνται να προβούν στο πλαίσιο αυτό (βλ. απόφαση της 29ης Απριλίου 1999, C-293/97, Standley κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-2603, σκέψεις 37 και 39), εντούτοις, οσάκις προβαίνουν στον χαρακτηρισμό αυτό, υποχρεούνται να συμμορφώνονται προς τους σκοπούς της οδηγίας, ήτοι τη μείωση της ρυπάνσεως των υδάτων από τα νιτρικά ιόντα γεωργικής προελεύσεως.

54 Ως εκ τούτου, η άσκηση της ανωτέρω εξουσίας εκτιμήσεως δεν είναι δυνατόν να καταλήγει, όπως εν προκειμένω, στο να εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής της οδηγίας ένα σημαντικό μέρος των υδάτων που είναι επιβαρυμένα με άζωτο.

Επί της παραλείψεως χαρακτηρισμού των υδάτων του όρμου του Σηκουάνα υπό το πρίσμα της οδηγίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

55 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να χαρακτηρίσει τα ύδατα του όρμου του Σηκουάνα ως ευτροφικά κατά την έννοια της οδηγίας, παρέβη το άρθρο 3, παράγραφος 1, και το παράρτημα Ι, Α, σημείο 3, της οδηγίας.

56 Συναφώς, η Επιτροπή παραθέτει μεταξύ άλλων το κατευθυντήριο πρόγραμμα περιβαλλοντικού σχεδιασμού και διαχειρίσεως των υδάτων της λεκάνης Σηκουάνα-Νορμανδίας, σύμφωνα με το οποίο, πρώτον, υπάρχουν ενδείξεις ότι από πολλών ετών αυξάνεται έντονα ο πολλαπλασιασμός του τοξικού φυτοπλαγκτού dinophysis μεταξύ Courseulles και Dieppe και, δεύτερον, οι εισροές σε θρεπτικές ουσίες από τον Σηκουάνα και τα υδάτινα ρεύματα διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση του φαινομένου.

57 Επιπλέον, από μια επιστημονική ανακοίνωση του 1996 που επιγράφεται «Οι εισροές σε νιτρικά και φωσφορικά ιόντα στον όρμο του Σηκουάνα. Εξέλιξη της θαλάσσιας ρυπάνσεως» προκύπτει ότι είναι πιθανόν η αύξηση των γεωργικών εισροών να συμβάλλει στην αύξηση των εισροών σε άζωτο στον όρμο του Σηκουάνα, να αυξάνει σε αυτόν την πρωτογενή παραγωγή και να προκαλεί ευτροφισμό.

58 Κατά την Επιτροπή, ο όρμος του Σηκουάνα μετέχει στο φαινόμενο του ευτροφισμού του ανατολικού τμήματος της Βόρειας Θάλασσας, από τη βόρεια Γαλλία έως τη Νορβηγία.

59 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα ύδατα του όρμου του Σηκουάνα δεν είναι ευτροφικά κατά την έννοια της οδηγίας.

60 Κατά τη Γαλλική Κυβέρνηση, η οποία παραπέμπει στον ορισμό του ευτροφισμού του άρθρου 2, στοιχείο θ', της οδηγίας, ουδόλως αμφισβητείται το ότι υπάρχει «εμπλουτισμός [...] με αζωτούχες ενώσεις» στον όρμο του Σηκουάνα. Το αν ο εμπλουτισμός αυτός είναι επαρκώς σημαντικός για να προκαλέσει την «επιτάχυνση της ανάπτυξης των φυκών και των ανώτερων μορφών φυτικής ζωής» είναι κάπως πιο αμφισβητήσιμο, αλλά το ότι προκαλεί «[διαταραχή] της ισορροπίας των οργανισμών που ζουν στο νερό και της ποιότητας των [...] υδάτων» ουδόλως αποδεικνύεται από την Επιτροπή.

61 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ούτε στον όρμο του Σηκουάνα ούτε στην παράκτια ζώνη της κάτω Νορμανδίας απαντούν φαινόμενα μακροφυκών, πράσινων παλιρροιών ή ανοξίας λόγω υπερβολικής αναπτύξεως του φυτοπλαγκτού. Ο όρμος του Σηκουάνα χαρακτηρίζεται από ισχυρά παλιρροϊκά ρεύματα τα οποία εμποδίζουν το ποσοστό του διαλυμένου οξυγόνου να μειωθεί σοβαρά στα ύδατα του πυθμένα του όρμου και, ως εκ τούτου, η φυσική ισορροπία των θαλάσσιων οργανισμών δεν διαταράσσεται. Οι πρόσκαιρες εμφανίσεις πλαγκτονικών μικροφυκών της ομοταξίας των δινοφυκών δεν έχουν ικανή έκταση ώστε να διαταράξουν τους θαλάσσιους οργανισμούς και προκαλούνται μάλλον από την οριζόντια διαστρωμάτωση ορισμένων παράκτιων υδάτινων όγκων, παρά από την εξέλιξη της ποσότητας του αζώτου στα ύδατα.

62 Κατά συνέπεια, η Γαλλική Κυβέρνηση φρονεί ότι το γεγονός και μόνον ότι υπάρχουν αναμφιβόλως νιτρικά ιόντα σε επαρκή ποσότητα στον όρμο του Σηκουάνα ώστε να προκαλέσουν στον όρμο αυτό ένα πιθανό φαινόμενο ευτροφισμού δεν αρκεί για να ανατρέψει το συμπέρασμά της ότι η ζώνη αυτή δεν είναι ευτροφική κατά την έννοια της οδηγίας.

63 Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει περαιτέρω ότι η παράλειψη προσδιορισμού των υδάτων του όρμου του Σηκουάνα ως μολυσμένων δεν είχε, εν πάση περιπτώσει, επιπτώσεις επί του επομένου σταδίου, ήτοι επί του χαρακτηρισμού των σχετικών ζωνών ως ευπρόσβλητων, δεδομένου ότι όλες σχεδόν οι ζώνες που τροφοδοτούν τη λεκάνη του Σηκουάνα χαρακτηρίστηκαν ως ευπρόσβλητες για άλλους λόγους.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

64 Ευθύς εξ αρχής επιβάλλεται η διαπίστωση ότι στα υπομνήματα που κατέθεσε ενώπιον του Δικαστηρίου η Γαλλική Κυβέρνηση αναγνωρίζει ότι υφίσταται, αφενός, εμπλουτισμός με αζωτούχες ενώσεις των οποίων δεν αμφισβητεί τη γεωργική προέλευση και, αφετέρου, επιταχυνόμενη ανάπτυξη των φυκιών και των ανώτερων μορφών φυτικής ζωής στον όρμο του Σηκουάνα. Επιπλέον, αναγνωρίζει ότι δεν αποκλείεται λόγω της επιμονής ορισμένων φαινομένων, τα οποία μπορούν να χαρακτηριστούν ως διατάραξη της ισορροπίας των υδρόβιων οργανισμών ή της ποιότητας των υδάτων, να μπορεί να θεωρηθεί ότι ο όρμος του Σηκουάνα πληροί ορισμένα κριτήρια ευτροφισμού.

65 Η Γαλλική Κυβέρνηση θεωρεί ωστόσο ότι, λαμβανομένων υπόψη των συναφών αντικειμενικών και επιστημονικών κριτηρίων, η ζώνη αυτή δεν πρέπει να χαρακτηριστεί ως ευτροφική κατά την έννοια της οδηγίας.

66 Εντούτοις, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 45 έως 54 της παρούσας αποφάσεως, η ερμηνεία της έννοιας του ευτροφισμού από τις γαλλικές αρχές και η μέθοδος που επιλέγουν για τον προσδιορισμό των μολυσμένων υδάτων είναι υπέρ το δέον περιοριστικές και, κατά συνέπεια, ασυμβίβαστες με την οδηγία.

67 Επιπλέον, έστω και αν το φαινόμενο του ευτροφισμού δεν απαντά στον όρμο του Σηκουάνα, εντούτοις η ζώνη αυτή μετέχει στο φαινόμενο του ευτροφισμού της Βόρειας Θάλασσας, η οποία είναι μια ζώνη που πρέπει να τύχει ειδικής προστασίας όπως προκύπτει από την τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας.

68 Πράγματι, όπως προκύπτει από την αιτιολογημένη γνώμη, ο ευτροφισμός του ανατολικού τμήματος της Βόρειας Θάλασσας, από τη βόρειο Γαλλία έως τη Νορβηγία, οφείλεται στην απόρριψη θρεπτικών ουσιών, μεταξύ άλλων αζωτούχων, από το σύνολο των λεκανών απορροής που καταλήγουν στη Βόρεια Θάλασσα και στην ανατολική Μάγχη. Μόνο στον Σηκουάνα οφείλεται ετησίως ροή άνω των 100 000 τόνων αζώτου, κατά τα δύο τρίτα γεωργικής προελεύσεως, επί συνολικής ροής 400 000 τόνων ετησίως που περνούν από τη Μάγχη στη Βόρεια Θάλασσα.

69 Δεν αμφισβητείται εν προκειμένω ότι η περιεκτικότητα σε νιτρικά ιόντα που παρουσιάζουν τα ύδατα του όρμου του Σηκουάνα είναι υψηλή και ότι, στα αλμυρά ύδατα της Βόρειας Θάλασσας, το άζωτο αποτελεί τον σημαντικότερο περιοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη των φυκών και των ανώτερων μορφών φυτικής ζωής.

70 Βάσει των ανωτέρω σκέψεων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να προβεί με τον κατάλληλο τρόπο στον προσδιορισμό των μολυσμένων υδάτων και, ως εκ τούτου, στον χαρακτηρισμό των σχετικών ζωνών ως ευπρόσβλητων, σύμφωνα με το άρθρο 3 καθώς και με το παράρτημα Ι της οδηγίας, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την οδηγία.

Επί των δικαστικών εξόδων

71 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα η Γαλλική Δημοκρατία, η οποία ηττήθηκε, η Γαλλική Δημοκρατία πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα. Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του αυτού κανονισμού, το Βασίλειο της Ισπανίας, το οποίο παρενέβη στη δίκη, φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Η Γαλλική Δημοκρατία, παραλείποντας να προβεί με τον κατάλληλο τρόπο στον προσδιορισμό των μολυσμένων υδάτων και, ως εκ τούτου, στον χαρακτηρισμό των σχετικών ζωνών ως ευπρόσβλητων, σύμφωνα με το άρθρο 3 καθώς και με το παράρτημα Ι της οδηγίας 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από την εν λόγω οδηγία.**

2) **Καταδικάζει τη Γαλλική Δημοκρατία στα δικαστικά έξοδα.**

3) **Το Βασίλειο της Ισπανίας φέρει τα δικαστικά του έξοδα.**

Macken Colneric Gulmann

Schintgen Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 27 Ιουνίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Η Πρόεδρος του έκτου τμήματος

F. Macken